

від свого власного досвіду, рівня потреб, інтересів, здібностей, спрямованості, Я-концепції, що розкривається у процесі самореалізації і виражається у неперервній освіті. Кожен фахівець, таким чином, вибудовує власну траєкторію фахової самореалізації. З початком діяльності викладачів психолого-педагогічних дисциплін у вищому льотному навчальному закладі, власне у період їхньої професійної адаптації, мають сформуватися або пристосуватися до умов даного типу вишу усі зазначені нами вище складові професіоналізму, забезпечивши основу для активного подальшого вдосконалення і розвитку. Тобто, розвиток професіоналізму даної групи викладачів має інтенсивний перебіг на будь-якому етапі у процесі самореалізації.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Абсалямова Я. В. Професійна адаптація молодих викладачів іноземної мови до роботи у

вищих технічних навчальних закладах: дис. кандидата пед. наук: 13.00.04 / Я. В. Абсалямова. – К., 2005. – 206 с.

2. Багай В. В. Сучасна типологізація моделей вищої школи у світлі сталого розвитку / В. В. Багай // Проблеми освіти в суспільстві ноосферної епохи (Освіта сталого розвитку): Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Київ, 19 квітня 2007 р.) - К.: Чайка-Всесвіт, 2007. – С. 57-62.

3. Олійник В. В., Нікуліна А. С. Проблеми реформування і розвитку післядипломної освіти / В. В. Олійник, А. С. Нікуліна // Післядипломна освіта в Україні. – 2001. — № 1. – С. 6-9.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Бродова Олеся Володимирівна - викладач кафедри фізичної та психофізіологічної підготовки Кіровоградської льотної академії Національного авіаційного університету.

Коло наукових інтересів: формування у курсантів-пілотів комунікативних умінь взаємодії з екіпажем під час психолого-педагогічної підготовки як професійно важливої складової безпеки польотів.

УДК 37: 001.4

ОСВІТНЬО-ВИХОВНІ ІННОВАЦІЇ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНЕ ЯВИЩЕ: ДО ПРОБЛЕМИ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Лілія ВАЙДА (Рівне)

Постановка проблеми. Цілі сучасної освіти зумовлюють актуальність досліджень в галузі педагогічної інноватики, яка наприкінці ХХ – початку ХХІ століття виокремилась у потужний напрям наукового супроводу модернізації освіти на всіх рівнях. Як нова галузь педагогічного знання, наука про педагогічні нововведення своїм об'єктом визначає процеси розвитку освітніх систем на основі продукування, поширення та освоєння новацій, дослідження ефективності інноваційних змін.

Інноваційна діяльність в Україні передбачена Законом України «Про інноваційну діяльність» (2002) [7], а в освіті – додатково Положенням «Про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності» (2000) [16]. Адже тільки інноваційна за сутністю освіта й виховання можуть сформувати людину, яка житиме за сучасними інноваційними законами, буде всебічно розвиненою, самостійною, самодостатньою особистістю, що керується в житті власними знаннями й переконаннями.

У межах педагогічної інноватики формується відповідний термінологічний апарат, до складу якого входять поняття «інновація», «інноваційність», «інноваційний процес», «інноваційна діяльність», «інноваційне середовище», «освітні інновації», «виховні інновації» тощо. Модернізація освіти на засадах

гуманістично-інноваційної парадигми об'єднує в інноваційний рух оновлення традицій, здобутки державних реформ, інноваційні ідеї та досвід сучасних педагогів-практиків.

Прагнучи категорійно-понятійної визначеності, ми звернули увагу на той факт, що більшість дослідників у дисертаціях, монографіях, підручниках, посібниках досить вільно оперують вищезазначеними термінами, то отожднюють їх, то розмежовують. На нашу думку, оперування поняттями є необхідною умовою для вивчення й побудови теоретичних моделей, осмислення процесів виховання й навчання в динаміці й перспективі.

Як зазначає академік О. Сухомлинська, велика кількість педагогічних понять, термінів, визначень науковцями й педагогами-практиками дуже часто «не диференціюються й не пояснюються, зберігається певний хаос дефініцій» [18, с.4.], відбувається неусвідомлене перенесення нової термінології в сучасний контекст, що вносить неоднозначність у процеси педагогічного спілкування у науковому та реальному житті школи.

Зважаючи на це, **мета** пропонованої розвідки полягає у конкретизації понять «нововведення», «новація», «інновація», «педагогічні інновації», «інноваційний процес», «освітні інновації», «виховні інновації», «освітньо-виховні інновації» тощо.

Загальний аналіз досліджень з проблеми. Нові пріоритети та соціокультурні цінності, що зумовлюють необхідність інноватизації змісту, засобів, форм і методів навчання й виховання підростаючого покоління, спрямовані на успішну інтеграцію в єдиний європейський науково-освітній простір, сприяли значній активізації наукових досліджень.

Так, В. Кремень, намітивши шляхи модернізації освіти України, відзначає, що «масова практика інноваційного руху в освіті з усією гостротою пред'явила рахунок педагогічній науці, її пояснювально-перетворювальному потенціалу. Природне бажання педагогів-новаторів обіпертися на цілісний науковий фундамент виявляється часто-густо незадоволеним через об'єктивну незавершеність сучасного педагогічного знання» [11, с. 80].

В останні роки у педагогічній науці з'явилася низка досліджень з питань педагогічної інноватики (І. Богданова, О. Іонова, В. Луговий, О. Попова, М. Поташник, Н. Юсуфбекова та ін.) [5; 6; 17; 19]. Ідеї впровадження освітньо-виховних інновацій у педагогічну практику на сучасному етапі досліджували, З. Абасов, Н. Анісімов, К. Баханов, Л. Ващенко, Л. Вікторова, І. Дичківська, М. Кларін, О. Остапчук, І. Підласий та ін. [1; 2; 3; 5; 9; 13; 15].

Серед сучасних науковців, які не лише вивчають питання історії виникнення інновацій і узагальнюють вітчизняний та світовий педагогічний досвід інноваційного спрямування, але й досліджують зміст педагогічної інновації та практичний досвід, що розкриває суть і структуру базових понять, необхідно відмітити праці І. Дичківської, М. Кларіна, О. Попової та ін. [5; 9; 17].

Спираючись на публікації зазначених вище вчених, спробуємо розібратись у величезній кількості понять і визначень, які відображають зміст освітньо-виховних інновацій.

Виклад основного матеріалу дослідження. За визначенням з вільної енциклопедії Вікіпедія, «інновації» – об'єкти впровадження чи процес, що веде до появи чогось нового – новації. У наукову лексику цей термін вперше ввів Й. Шумпетер, що в буквальному перекладі означає «втління наукового відкриття, технічного винаходу в новій технології або новому виді виробу». Крім того, інновація розглядалася Й. Шумпетером як нова функція виробництва, її нова комбінація [8].

Інновація походить від латинського терміну оновлення, зміна і позначає нововведення, зміни, оновлення; новий підхід, створення якісно нового, використання відомого в інших цілях. І. Дичківська вводить також поняття

«інноваційність», яким позначає здатність до оновлення, відкритість новому [5, с.7].

Як бачимо, термін «інновація» часто використовують як синонім до термінів «нове», «нововведення». Так, термін «нове» тлумачиться І. Дичківською як уперше відкрите, створене або зроблене, яке сформувалося недавно замість попереднього [5], натомість К. Найт (спеціаліст у сфері інноватики) пропонує використовувати термін «нововведення», яким позначає «впровадження будь-чого нового відносно організації чи її безпосереднього оточення» і розглядає нововведення «як особливий випадок процесу змін в організації» [10], а Х. Барнет визнає нововведенням будь-яку ідею, діяльність чи речовий результат, які відрізняються за своїми якісними ознаками від існуючих форм, а інновації – це не просто нововведення, а новий фактор виробництва [10]. Тобто, нововведення – це результат практичного освоєння новації, задіяної у динаміці, ефективність якої оцінюється не тільки економічним, а й соціальним ефектом.

Звідси можемо умовно виокремити два підходи до інновацій як таких. Прибічники першого підходу ототожнюють поняття «інновація», «нове», «новизна» тощо. Наявність певної новизни є достатнім, аби ті чи інші процеси, діяльність вважати інноваційними. Цей підхід Л. Ващенко названий описовим, адже він не відображає предметного, функціонального змісту інновацій, не бере до уваги наслідків їх упровадження, оперуючи такою логікою: якщо нове, то інноваційне. Згідно з ним, освітні інновації – це всі новинки, що з'являються в сфері освіти [3].

Згідно другого підходу інновації пов'язуються насамперед з конкретними соціальними змінами, до яких вони приводять. Інновація – це, у першу чергу, не те, що є новим, а те, що змінює середовище її впровадження. Таким чином, новизна є лише фактором інноваційності. Найбільше значення має не стільки сама інновація, її природа, скільки результативність її впровадження в конкретне соціальне середовище, її необхідність для розвитку та вдосконалення даного середовища. Цей підхід до розуміння інновацій Л. Ващенко пропонує називати змістовним і прийняти як основу для аналізу інновацій в освіті, що, в свою чергу, розуміються як цілеспрямовані зміни щодо вдосконалення освіти. Інновації в рамках кожного з представлених вище підходів будуть щоразу пов'язані з певною новою ідеєю, хоча б конкретизацією, що є одним із підходів.

З урахуванням цих підходів під «інновацією в освіті» розуміємо не абстрактне щось нове, а те нововведення, що в даних конкретних умовах виступає актуальним засобом вирішення тієї чи

іншої педагогічної проблеми і дає змогу педагогічній системі набути нової якості, адекватної рівню суспільного розвитку. Тобто, під інноваціями в освіті розуміється процес удосконалювання педагогічних технологій, сукупності методів, прийомів і засобів навчання. «Енциклопедія освіти» визначає інновації в освіті як процес творення, запровадження та поширення в освітній практиці нових ідей, засобів, педагогічних та управлінських технологій, у результаті яких підвищуються показники (рівні) досягнень структурних компонентів освіти, відбувається перехід системи до якісно іншого стану [6, с.338].

Досить часто інновації в освіті ще називають педагогічними інноваціями. Зупинимось на тлумаченні цього терміну. Аналіз існуючих визначень поняття «педагогічні інновації» дає змогу констатувати, що воно переважно використовується у чотирьох контекстах: як процес «упровадження нововведень у педагогічну теорію і практику» (Н. Юсуфбекова), «оновлення або вдосконалення теорії та практики освіти» (С. Максименко, В. Уруський), а також «зміни тих чи інших застарілих форм, методів, принципів, структур новими» (Л. Онищук); результат свідомого та цілеспрямованого (науково-дослідницького) пошуку «оригінальних, нестандартних рішень різноманітних педагогічних проблем» (І. Богданова, І. Гавриш, Л. Даниленко); продукт «прямий» або «побічний» (В. Паламарчук, О. Савченко); чинник, тенденція, механізм розвитку освіти, школи та педагогіки (Е. Днепров, І. Підласий) [5; 10; 12; 14].

Ми під педагогічною інновацією розуміємо, з одного боку, особливу організацію способів діяльності та мислення суб'єкта навчально-виховного процесу, що спрямовані на нововведення в освітньому просторі, з іншого – процес освоєння, впровадження та поширення нового в системі вищої освіти. Останній передбачає здійснення особливої – інноваційної діяльності викладача вищого навчального закладу, відтворення якої відбувається поступово та послідовно як процес руйнування, переборення та заміни застарілих професійно-педагогічних стереотипів новими, більш удосконаленими.

Інтерпретації потребує і поняття «інноваційна освіта», що найчастіше використовується для відображення масштабності, значущості змін, що відбуваються в сучасній освіті України. Логіка викладу зумовлює зупинитись і на сутності такого поняття, як «інноваційний процес в освіті». Взаємозв'язок і розвиток науки, інновацій і освіти впливає з розгляду основи інноваційного процесу, а саме процесу створення й поширення

освітніх (педагогічних) нововведень, як поєднання різноманітних умов (організаційних, управлінських, економічних, соціокультурних тощо) впровадження інновацій. Відтак, об'єктами інноваційних процесів в освіті є: зміст і структура освіти, технології навчально-виховних процесів, методи й засоби навчання й виховання, організаційно-економічний механізм управління.

У свою чергу, «інноваційну діяльність» доцільно трактувати як діяльність щодо цілеспрямованого вдосконалення навколишнього середовища. Інноваційна діяльність в освітньому закладі як система – це, за визначенням О. Бухнієвої, складно структурована діяльність членів адміністративно-допоміжного та науково-педагогічного персоналу як сфери освітніх послуг щодо створення (розробки), освоєння, використання та поширення нововведень, що функціонує у складі цільового, мотиваційного, змістового, операційного, контрольно-регулювального й оцінно-результативного компонентів [2]. Тому мета інноваційної діяльності передбачає внесення змін до навчально-виховного процесу шляхом пошуку, розробки та запровадження педагогічних нововведень; її мотивом виступає педагогічна інновація.

У педагогічних дослідженнях використовуються терміни «інноваційне навчання» – зорієнтована на динамічні зміни в навколишньому світі навчальна та освітня діяльність, яка ґрунтується на розвитку різноманітних форм мислення, творчих здібностей, високих соціально-адаптаційних можливостей особистості [5, с.9].

Щодо виховного процесу, то найчастіше послуговуються терміном «інновації у вихованні» під яким розуміють процес створення, поширення нових засобів (нововведень) для роз'яснення тих педагогічних проблем, які досі вирішувались по-іншому, а також результат творчого пошуку оригінальних, нестандартних розв'язань різноманітних педагогічних проблем: оригінальні виховні ідеї, нові виховні технології, форми і методи виховання. Поряд з терміном «інновації у вихованні» вживається термін «інноваційні виховні технології», спрямовані на розвиток духовних здібностей учнів як вирішальних для розвитку ціннісної системи людини [12].

У свою чергу, «освітньо-виховні інновації» – це цілеспрямований процес часткових змін, що ведуть до модифікації мети, змісту, методів, форм навчання й виховання, адаптації процесу освіти й виховання до нових вимог [12]. Тобто, освітньо-виховні інновації – це введення нового в мету, зміст, методи й форми освіти й виховання, в організацію спільної діяльності

вчителів, вихователів і учнів; зміни в стилі мислення. Це процес створення, освоєння й практичної реалізації психологічних, педагогічних, наукових, технічних і інших досягнень. Виходячи зі сказаного вище, освітньо-виховними інноваціями вважаємо такі, які торкаються підвалин освіти й виховання (мети і загальної спрямованості розвитку, змісту, структури і способів управління освітою й виховання тощо), а впроваджені інновації носять дифузний (тобто впроваджуються повсюдно), масштабний характер.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Здійснений аналіз дає підстави для висновків про те, що в результаті аналізу і систематизації дослідницького матеріалу виокремлено поняття «інновації», «нововведення», «інноваційний процес», «інноваційна діяльність», «педагогічні інновації», «інновації в освіті», «інновації у вихованні», «освітньо-виховні інновації»; розкрито термінологічну значущість означених понять і на цій основі виявлено специфічні ознаки освітньо-виховних інновацій.

Перспективу подальших наукових розвідок вбачаємо у аналізі публікацій в сучасній педагогічній пресі щодо проблеми готовності педагогів до використання інновацій у навчально-виховному процесі сучасних освітніх закладів.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Абасов З. Понятийно-терминологический аппарат инновационной педагогической деятельности / З. А. Абасов // *Философия образования*. – 2006. – № 1(15). – С. 56–62.
2. Бухнієва О. А. Підготовка аспірантів до інноваційної діяльності у вищому навчальному закладі: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / О. А. Бухнієва; Республік. ВНЗ «Крим. гуманіт. ун-т». – Ялта, 2011. – 20 с.
3. Ващенко Л. М. Система управління інноваційними процесами в загальній середній освіті регіону: Автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01 / Л. М. Ващенко; Ін-т педагогіки АПН України. – К., 2006. – 40 с.
4. Викторова Л. Инновационные процессы в образовании / Л. В. Викторова // *Инновации в образовании*. – 2002. – №2. – С.6.
5. Дичківська І. Інноваційні педагогічні технології. Навчальний посібник / І. Дичківська. – К.: Академвидав, 2004. – 352 с.

6. *Енциклопедія освіти* / гол. ред. В. Г. Кремень; Акад. пед. наук України. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
7. Закон України «Про інноваційну діяльність» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2002, N 36, ст.266). – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/40-15>
8. Інновація / Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%86%D0%BD%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97>].
9. Кларин М. В. Инновационные модели обучения в зарубежных педагогических поисках / М. В. Кларин. – М. Арена, 1994. – 222 с.
10. Краснокутська Н. В. Інноваційний менеджмент: навч. посіб. / Н. В. Краснокутська. – К.: КНЕУ, 2003. – 504 с.
11. Кремень В. Освіта і наука України: шляхи модернізації (Факти, роздуми, перспективи) / В. Кремень. – К.: Грамота, 2003. – 216 с.
12. Освітні технології: Навчально-методичний посібник / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін.; За заг. ред. О. М. Пехоти. – К.: А.С.К., 2001. – 256 с.
13. Остапчук О. Інноваційні процеси в освіті: пошук істини триває / О. Остапчук // *Підручник для директора*. – 2003. – №4. – С. 3–8.
14. Паламарчук В. Ф. Педагогічні інновації: міфи та реалії / В. Ф. Паламарчук // *Директор школи, лицею, гімназії*. – 2002. – № 3. – С. 23–25.
15. Підласий І. П., Підласий А. І. Педагогічні інновації / І. П. Підласий, А. І. Підласий. // *Рідна школа*. – 1998. – № 12. – С. 3–7.
16. Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності / Наказ МОН України № 522 від 07.11.2000 р.. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0946-00>
17. Попова О. В. Становлення і розвиток інноваційних педагогічних ідей в Україні у XX столітті / О. В. Попова. – Харків: ОВС, 2001. – 256 с.
18. Сухомлинська О. В. Деякі питання етимології педагогічного знання / О. В. Сухомлинська. / *Історико-педагогічний процес: нові підходи до загальних проблем*. – К.: А.П.Н., 2003. – 68 с.
19. Юсуфбекова Н. Р. Общие основы педагогической инноватики. Опыт разработки теории инновационных процессов в образовании / Н. Р. Юсуфбекова. – М.: ЦС ПО РСФСР, 1991. – 91 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Вайда Лілія Орестівна - аспірант Рівненського державного гуманітарного університету.

Коло наукових інтересів: освітньо-виховні інновації, педагогічна термінологія, історико-педагогічний глосарій.

УДК 37.091.12:005.963(73)

ПРОБЛЕМА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ВЧИТЕЛІВ У США

Олена ГАБЕЛКО (Кіровоград)

Постановка проблеми у загальному вигляді. Кардинальні зміни які відбуваються в

українському суспільстві вимагають модернізації освітньої системи у цілому. Одна зі